

НОВ ТРУД ЗА РУСКО-БЪЛГАРСКИТЕ ЛИТЕРАТУРНИ ВРЪЗКИ

Неотдавна в Москва бе отпечатана като издание на Института за славяноведение при Академията на науките книгата на Витали Злиднев „Русско-българските литературни връзки XX века“, 220 стр.

Витали Злиднев е един от талантливите ученици на незабравимия Н. С. Державин, които продължават и задълбочават създадената от него традиция за деятелно и всеотдадно проучване на въпроси от историята, литературата и изобщо от духовната дейност на българския народ, осветлявайки ги много често и в зависимост от развитието на руската история и литература, с които българският народ от паметника е здраво свързан. В Института за славяноведение, пък и не само там, има десетина души сравнително млади научни работници, които познават детайлно отделни епохи от българската история и отделни наши исторически личности и писатели. . . Струва ми се, че никак няма да преувелича, ако кажа, че Институтът за славяноведение заема високо, почетно място в процеса на взаимното опознаване на двата народа, където неговите дейци често пъти участвуват с неповторимата широта и дълбочина на руски и съветски изследователи, с неповторимия характерен за тях хуманистичен патос, с благородството на истински братя и интернационалисти.

Всрещ тия хора лично място заема Витали Злиднев. Преди всичко със своята ерудиция. След това с подкупващата обич към нашия народ.

Той е автор на множество рецензии, предговори към преведени от български език на руски произведения, на очерци, студии — винаги добре аргументирани, правилно целенасочени. Постоянна грижа на Злиднев е да издирва и посочва връзките, естествената зависимост на духовните явления у нас с подобни явления сред руския и съветските народи.

Може би най-ценно в трудовете на Витали Злиднев върху руско-българските литературни успоредичи и зависимости е именно това, че като се е освободил от шаблонното формално-обективистично констатиране на факти и обстоятелства, той

навсякъде е дирил историческата закономерност на литературните взаимоотношения. — „Изследването на тия процеси — изтъква Злиднев в увода към своя труд — може да бъде плодотворно само тогава, когато към тях се пристъпва исторически, като се съобразява с измененията на формите и характера на връзките в резултат на измененията на общественно-историческите условия“ . . .

Изождайки от това свое принципино разбиране, Витали Злиднев най-напред, в отделен очерк, посочва „етапите в развитието на руско-българските връзки през XX век“. Очеркът е твърде сбит и малко несъразмерно разгнат: бегло са засегнати връзките на българските писатели и поети с руските през първите две десетилетия на нашия век. Колко много още би могло да се каже за влиянието на Максим Горки, за отраженията у нас на бягството и смъртта на Толстой, за зависимостта на българския „модернизъм“ от руския. . . Витали Злиднев тук се задоволява да отбележи само най-важните аналогични явления в развитието на литературния процес в двата „взаимодействащи народа“ и да изтъкне, че новите тенденции в българската литература зависят преди всичко от вътрешните условия в развитието на общественно-политическия живот на българския народ. Детайлното разкриване на връзките около появата и развитието на руския и българския символизъм не влиза в обсега на проблемите, които си е поставил В. Злиднев. То остава като доста важна задача на някой бъдещ изследовател на този много интересен момент от развитието на българо-руските литературни връзки.

Бих искал да направя някои добавки към онова, което посочва в увода В. Злиднев — общо взето построен правилно, убедително, на места с нови ценни данни.

Мисля, че е подценено значението на П. Р. Славейков като „пропагандист и поклонник на руската култура в България“ (макар на тая „тема“ проф. С. Русакнев да написа цяла книга) — особено в годините след Освобождението, когато Батенберг и поддръжниците му се опитват да

откъснат България от духовната ѝ свързаност с Русия. За този пропуск в изследването на В. Злиднев сме виновни преди всичко ние, българските литератори. Кой знае защо, дори и след като бяха публикувани от Цветана Македонска, Соня Баева и Никола Табаков писмата на Славейков до Марин Дринов, Соболев и др., стихотворенията му за Русия през Кримската война и по време на Освобождението, ние не сме се заели да покажем на нашата интелигенция дълбоката мъдрост, която Петко Славейков е влагал в своето неизменно русофилство, органически зависимо от патриотизма и демократизма му.

„Нашата судба — пише Петко Славейков до редактора на в. „Зорница“ в Цариград през януари 1882 г. — завинаги е свързана с Русия. Само с нея ние можем да бъдем честити, било като народ, било като човече, да държим с нея и, ако тя ни избави, то ще бъде нейна слава и наше щастие, ако ли тя пропадне, с нея и ний ще пропаднем“ (Литературен архив П. Р. Славейков, т. 1, 1959, стр. 318).

Петко Славейков участвувал като боец в Кримската и в Освободителната война, а като поет изразявал под влиянието на руската литература — той е голямата историческа личност, която показва в своята многостранна дейност необикновената нравствена сила на руско-българското братство. Затова името му би трябвало да стои на предно място във всички статии, студии, очерци за това братство. В. Злиднев пише: „Като страстни поклонници и пропагандисти на руската култура и литература в България са се проявявали Ив. Вазов, З. Стоянов, А. Константинов, Т. Влайков, а по-късно П. П. Славейков и П. Тодоров“ (стр. 15). На мястото на Захари Стоянов, пък дори и преди Вазов, в групата на тия български писатели трябва да стои името на П. Р. Славейков. Захари Стоянов е ценял много руската литература и се е учил от нея, но по-късно се откъсва от тая група и се проявява като зъл русофоб.

В. Злиднев правилно изтъква какво голямо значение за разпространението и за влиянието на руската литература в България има показателното обстоятелство, че и през най-черните години на реакцията в българските гимназии се изучаваха руски език. Първите учители по руски език в гимназиите бяха възпитаници на руски семинари и университети. За тях, за значението, което имат в българската култура, може и трябва да се напишат не само очерци, спомени, но и стихотворни възхвали. Също и за съставителите на руските христоматии, начело с мъдрия Дядо Благоев. Там, в тия христоматии и антологии, българската младеж още в гимназията можеше да прочете и да научи наизуст най-хубавите стихотворения на

Пушкин, Лермонтов, Некрасов, Фет, Тютчев, Надсон; най-вдъхновени страници от Гогол, Лев Толстой, Тургенев, Достоевски, Чехов, Горки... Мисълта, очарователното слово на тия велики творци участвуваше в духовния живот на българската интелигенция, за която те бяха свои, родни творци и това я изпълняше с човешка гордост. Никъде другаде, в нито една славянска държава нямаше такова нещо — то беше неповторимо, ярко, физиономично наше притежание.

След Първата световна война, когато общественият живот в България се развиваше под надделящото влияние на Октомврийската революция, Софийският университет се изпълни с хиляди младежи, дошли от всички краища на България и Македония (оттогава помня Димитър Талев, Туше Влахов, Асен Младенов...), които жадно дихаха руски книги, списания, вестници и се надвесаха над тях по-съсредоточено, отколкото над българските. Тогава Сава Чукалов и Дим. Янакиев организираха голямата книжарница и издателството „Златолира“ на „Дондуков“ и „Лере“, а след тях емигрант, бивш офицер от императорската армия „отвори“ антикварна руска книжарница по оградата на днешното съветско посолство. Той ни доставяше нови руски книги чрез Рига и Берлин. Постоянни негови клиенти бяха Христо Ясенев, Николай Хрелков, Гео Милев, Людмил Стоянов, Боян Пенев, Георги Цанев, Асен Разцветников, Атанас Далчев... (които съм забравил да прощават!). Дихахме, четяхме, учехме наизуст не само Блок, Брюсов, Бели, Маяковски и Есенин, които въодушевяваха най-силно и влияеха върху младите литератори, но и Ахматова, Гумилев, Гастев, Василий Казин. Запомнил съм от онова време Георги Цанев: той кажи-речи винаги си декламираше и сякаш тъй хранише душата си, поддържаше възторзите й... От него чух за първи път името на Василий Казин и стихотворението на Тихонов „Всадници“...

Витали Злиднев много добре е изяснил участието на Блок, Маяковски, Есенин, на най-значителните тогава руски поети и писатели начело с Горки, в борбите на младите наши поети и писатели със символистите, за нова революционна, социалистически реалистична литература, но към онова, което той правилно е определил като надделяващо, основно в литературния процес, би трябвало ние тепърва да изтъкнем широтата, огромния обем на този процес, в който деятелно участваха и съвсем младият тогава Леонид Леонов със своите големи романи „Барсуки“ и „Вор“, и Борис Пилняк с „Быль“, „Голый год“, „Метелинка“, и Константин Федин с „Города и годы“, „Братя“, и Иля Еренбург със своите портрети

новите руски поети и писатели и с „А все таки она вертится“, „Необычайные похождения Хулио Хуренито“... и още много други, които страстно увличаха не само студентите от хуманитарните факултети, но и медиците, математиките... Увлеченията бяха стихийни, разбираията противоречиви. Едва към края на двадесетте години, а още по-точно след първия конгрес на съветските писатели — и у нас започна да се чувства вече по-определено значението на промените в литературата на Съветския съюз и да се изяснява същността на социалистическия реализъм. В труда на Витали Злиднев са посочени етапите на това изясняване, все във връзка с развитието на революционната литература у нас, което той е обосновал с достатъчно ярки данни за дейността на най-значителни български революционни писатели и поети.

Няколко години София и по-големите градове бяха пълни с белогвардейци и други емигранти. В кафенета, ресторанти, кръчми сервираха рускини, все „графини“ и „княгини“; князете и графове правеха детски играчки, закачалки. Големите оркестри от балалайки свиреха в реномираните вечерни заведения, а сутрин жълтата преса съобщаваше за всякакъв вид убийства, самоубийства, обори и т. н. Иван Бунин, довлечен от мътния поток на бежанците и отседнал на временен отдиш в хотел „Империал“, една заран осъмна като кръгъл бедняк, защото някой княз беше задигнал всичките скъпоценности в куфара му. Тръгна тогава неуморимият Крум-Александр Дзивгов — който беше неофициален консул на тия бежанци, да събира пари, за да може Бунин да си плати наема и да замине на Запад... За тия хора и онова време Ст. Чилингов написа романа „Шинел без паго̀ни“.

Престояваха известно време в София и други руски писатели, като Аркадий Аверченко (тогава Ал. Стамболийски често правеше промени в кабинета, та Аверченко писа, че в България имало три вида граждани: бивши, сегашни и бъдещи министри), Евгени Чириков, който тук публикува една гнъсна книжка срещу Горки; пристигна един ден родоначалникът на егзотизма в руската поезия Игор Северянин, преди него Балмонт — бяло подвижно старче, разведжано из България от Емануил Попдимитров.

Не се застояваха тук руските емигранти. Оттекоха се на мътни пороци към Белград, където крал Александър ги покровителствуваше — злоезични лъже говореха, че той се смятал наследник на руските императори. Той събра в Белградския университет доста руски учени, между които и известният филолог Кулбакин — докато беше в Русия той поддържаше, че езикът на

Кирил и Методий е старобългарски език, а сега под покровителството на сръбския крал се отказа от себе си... Н. С. Державин и Селищев от Ленинград изобличаваха такива угодници. Но, да оставим спомените, те ще ни изведат в някое тресавище. Аз искам само да допълня хубавите думи на Злиднев, преди да цитирам една от най-съществението негови констатации във втората част на първия очерк, а именно:

„Отличителна черта на руско-българските връзки в този период е, че към произведениата на съветските автори се насочват много широк кръг български литератори — не само революционни пролетарски писатели, но и писатели от демократичното направление.“ Злиднев поменавя някои от тия писатели. Това за целите на неговия очерк е предостатъчно, но по-нататък, при детайлно разглеждане на литературния процес през тия години, към изтъкнатото от Злиднев ще могат да се добавят много интересни и много показателни факти (особено около смъртта на Горки, около историческата по своето значение „Антология на съвременната руска поезия“, създадена от Христо Радевски, стогодишнината на Толстой, на Пушкин, на Лермонтов и около разни други юбилейни дати), чрез които неговата явна обобщаваща преценка ще блесне много по-ярко.

При изясняването на въпроса за отношението на българските писатели от общодемократическия лагер към съветската литература, мисля, че ще трябва да се обърне сериозно внимание на силното въздействие, което упражни върху тях неделната притурка на в. „Накануне“, редактиран в Германия от Алексей Толстой, както изобщи примера на този голям съветски писател, до 1923 година емигрант. Ние, българските литератори, можем и трябва да разкажем подробно за съпротивата, която оказваше на такива примери емигрантският печат, особено редактираният в Париж от популярния у нас Павел Милоков в. „Последняя новость“, с литературните притурки в четвъртък, от които наши реакционни публицисти и литератори се учеха и въодушевяваха. Борбата се водеше на широк фронт. Враговете на съветската държава и литература бяха насърчавани официално, съветската книга се промъкваше по конспиративни пътища (по едно време съветски книги си доставяхме от Антон Страшимиров) и може би и поради това беше предпочитана, дирена като вдъхновител и ръководител.

Витали Злиднев подробно изяснява героичното упорство, с което писателите-комунисти успяваха не само да осветляват българския читател за стремителния възход на съветската литература, но и да заемат постепенно ръководна роля в развитието на българската оригинална лите-

ратура, за да приключи тая първа част на своя труд:

„... С появата на съветската литература и с възприемането на нейния опит от българската пролетарска литература се ускорява развитието на социалистическия реализъм в България. Идейното и художествено въздействие на руската класическа и съветска литература върху българските писатели подпомага обединението и укрепването на прогресивния лагер, обогатява цялата национална литература. Тези връзки полагаха основата на оная нерушимата дружба и на онова идейно-художествено единство, което се създаде между българските и съветските писатели след Втората световна война.“

Ще завърши прегледа на тая първа глава от труда на Злиднев, като посоча няколко малки пропуски:

На стр. 22, където става дума за Хр. Ясенов, Гео Милев и Людмил Стоянов — „скъсали с предишните си естетически принципи и минали на позициите на революционната литература“ — би трябвало да се помene и Емануил Попдимитров... Прераждането на тия и други поети, бивши застъпници на символистическата поезия, е много интересно, като при всекиго от тях то има своя индивидуална история, сама по себе си много показателна за развитието на българската поезия през ония години. Не е без значение обстоятелството, че Николай Лилев през 1921—22 година участва в групата „Светлина“ (организирана от Анри Барбюс и Ромен Ролан) и смята, че в основата на всички злини на човечеството стои капитализмът... .

Пак на стр. 22: за Боян Пенев е казано, че „не приемал социалните преобразования в Русия“. Az бях ученик, а по едно време и близък на Боян Пенев и не зная да е правил такова изявление; напротив, всички негови близки знаеха, че в изборите той винаги гласуваше с бюлетината на Комунистическата партия, не само защото силно обичаше брат си Никола Пенев, виден български комунистически деятел, но, очевидно, защото и лично той свързваше свои очаквания и мечти с революцията. Пенев възприе правоспните реформи, които се предлагаха у нас по подобие на реформите в правописа, въведени от болшевишката власт в руския книжовен език и един от защитниците на стария етимологичен правопис, при спор с Пенева в заседание на Филологическия клон на БАН, го обвини, че застъпва разбиранията на комунистите... .

Тия подробности Витали Злиднев не е можел да знае, но и те показват колко сложен и много обемен е въпросът за влиянието на съветската култура и литература и колко недостатъчни са отделните проучвания в България, които трябва да предхождат обобщаващите преценки. В този ред на мисли,

ще изтъкна една много съществена заслуга на В. Злиднев: доколкото аз зная, той за първи път възстановява в съветско-българските успоредни литературни проучвания значението на първия съветски посланик в България Ф. Разкольников — извънредно тактичен и културен политически деятел и писател — за когото по известни причини доскоро не можеше да се пише. А колко още лица, проблеми, събития ще навлязат в нашите очерци и спомени в близкото и далечно бъдеще!

В следващите две глави от своята книга Витали Злиднев разглежда в светлината на българо-съветските литературни взаимоотношения творчеството на Георги Бакалов и Людмил Стоянов — двама писатели, с които Злиднев се занимава отдавна, към които проявява постоянен и изключителен интерес. Тук вече неговият метод да обяснява въпроса за въздействието на руската и съветската литература, изхождайки от личното развитие на писателя и от необходимостта на политическото, общественото и културното развитие — се чувствава при всеки по-важен момент и изпъква като ярка положителна черта на изследването, което не се задоволява само с констатиране на факти, а търси и намира „закономерности“, творчески прояви, които извайват цялостния облик на писателя. В това отношение много ценен, като принос изобщо в нашето литературознание, е очеркът „Георги Бакалов и неговата роля в разпространението на руската и съветската литература“. За да даде колкото може по-пълна характеристика на общия духовен образ на Георги Бакалов и особено, за да очертае всеотдайно и обосновано неговата роля в руско-българските литературни отношения, В. Злиднев е проучил всички публикации на Бакалов в българския и съветския периодичен печат, всички статии за него, както и много архивни материали в държавните архивни институти в София, Москва, Ленинград.

Интересни са възраженията на Злиднев към повечето от българските критици. Злиднев смята, че те (с изключения на Желю Авджиев) недооценяват значението на Г. Бакалов. И затова, той с основание се надява, че неговите подробни изследвания и особено новите данни, които изнася за живота и дейността на Бакалов, ще помогнат да се установи правилна оценка и на литературно-критическата дейност на Бакалов.

„Вероятно, — пише Злиднов — още докато е бил в Москва, Г. Бакалов внимателно е следил развитието на критическата и литературоведческата мисъл и е дошъл до убеждението за необходимо преустройство на целия фронт в българския литературен живот... . А в София той е смятал за свой дълг в името на общите интереси открито

да постави най-важните въпроси в литературознанието и да подложи на критика своите предишни работи. — „Другарю Трудин — пише Бакалов. — Повдигнатият от вас въпрос за ленинизация на нашия литературен фронт е крайно съвременен. Литературният сектор не трябва да остава зад общия фронт на пролетарската класова борба. Не плехановския меншеvizъм, а боевият марксизъм-ленинизъм носи на своите знамена победата. . .“

По-нататък Злиднев подробно се спира на всички по-съществени дела на критика, политика, преводача и пропагандиста Георги Бакалов, посочвайки при всички случаи „новаторските“, т. е. ленинските тенденции, които той страстно прокарва навсякъде. — „Колко български писатели са говорили и писали за разните особености на руската литература, изпадайки във възторг пред нея, прекланяйки се пред гениалните художници на словото! Но нито един от българските писатели или критици не е можал да погледне на руската литература като Г. Бакалов. Именно нему принадлежи заслугата в българското литературознание да се изтъкне революционната същност, с която е пропито творчеството на много писатели, да се погледне на нея като на предшественик на възникналата и развиващата се пролетарска литература. Такъв новаторски подход се оказва възможен само върху основата на използваният опит на марксистическа естетика. Нея Г. Бакалов умело е владее и успешно я е прилагал в българското литературознание при изучаването на българо-руските литературни връзки.“

По-нататък Злиднев отбелязва, че еволюцията на Бакалов от Плеханов към Ленин става и със съдействието на Горки, особено на очерка му за Ленин. „Максим Горки — подчертава Злиднев — е бил за Бакалов огромен авторитет не само в оценките на литературните явления в руския и западноевропейския живот, но и при някои явления из българската литература. В това отношение много интересни са съжденията на критика за литературното наследство на Вазов.“

Някои вулгарно-социологически разсъждения на Бакалов през двадесетия години Злиднев обяснява с тогавашното състояние на литературната критика в Съветския съюз. „Както виждаме — заключава той прегледа на литературната дейност на Бакалов до към 1928 година — и силните и слабите страни в литературно-критическата дейност на Г. Бакалов през двадесетте години са в зависимост от това, че той строго следва ония идеи и положения, които се проявяват в светската критика. Неговите недостатъци — това са общи недостатъци на марксистическата критика през двадесетте години, когато вулгарно-со-

циологическите теории преобладаваха в литературознанието.“

Накрая Витали Злиднев се спира и на дейността на Георги Бакалов като популяризатор на класическата и съвременната българска литература в Съветския съюз. Тук той поменава статията на друг заслужил изследовател на руско-българските културни връзки: Л. С. Ерихонов — „Георги Бакалов в Съветския съюз“ (печатана в сп. „Септември“ 1959 г., кн. 7), в която е даден „почти изчерпателен обзор на статиите, критическите и публицистически бележки на Бакалов“. Злиднев допълня онова, което липсва в този обзор, за да заключи: „В статията на Ерихонов достоинства и недостатъците в трудовете на българския учен се явяват в зависимост от постиженията на съвременната историческа наука и на литературознанието. Такъв анализ е напълно правомерен, защото позволява да си уясним кое от миналото е издържало проверката на времето и е запазило своето значение в наши дни. Радостно е да се види, че много положения на Г. Бакалов остават и сега приемливи. Заедно с това, за да стане ясен приносът на Г. Бакалов в светското славяноведение относно разработката на въпроси из историята на българската мисъл, култура и литература, беше необходимо да се съпоставят неговите трудове с трудове от онова време“. . .

Третият и последен в книгата на Злиднев голям очерк — „Връзките на Людмил Стоянов с руската и съветската литература“ е също така до голяма степен очерк изобщо за поета, белетриста, критика и преводача Людмил Стоянов, изграден върху обилни материал и с похвално познаване не само на биографията и творчеството на нашия писател — плодovit, неспokoен, проявен ярко във всички области на литературата от половин век насам — не само на критическите статии за него у нас и в Съветския съюз, но и на политическото и обществено развитие на България, в жива връзка с което е и творческото развитие на поета и писателя. Очеркът е преситен от ценни „данни“, извлечени из литературните произведения на Людмил Стоянов, из архиви и документални публикации, добре систематизирани и използвани за детайлно разкриване на главната мисъл на Злиднев: смелото насочване на Людмил Стоянов към лагера на революционните писатели и бляскавата му проява там, след доста дълъг период на заблуди и колебания, се явява естествен изход от „мъчителните дирения на истината в живота и изкуството“, заслугата на Витали Злиднев е именно в това, че като е систематизирал и проучвал влиянието на руската и съветската литература върху Людмил Стоянов, отбелязвайки възходите и колебанията му дори до тридесетте години на нашия век, той е очертал изобщо

сложния, многообемна, често пъти противоречив, но винаги деятелно и искрено увлечен в диренето на най-високите идеали, духовен образ на писателя и поета, докато го изведе на предните позиции в антифашистката борба и след това да разкрие достойнствата му като един от най-значителните писатели на народнодемократична България. „Може да се каже — изтъква Злиднев — че по същество вече са обяснени жизнените национални сили, които са хранили творчеството на поета и прозаика през цялото време на неговото развитие и особено през тридесетте години, когато той, приемайки принципите на социалистическия реализъм, създава най-хубавите си антивоени и антифашистки произведения.“ И все пак доста въпроси още не са изяснени, не са многостранно обяснени. Доказателство за това е и монографията на самия Злиднев, в която, заедно с изтъкнатите вече от наши и съветски литературоведи истини за гражданина и поета Людмил Стоянов, са казани толкова много нови неща, а стари, известни са получили и ново осветление като „аргументи“ на основната задача на изследователя.

Интересни са страниците, в които Злиднев разглежда увлеченията на Людмил Стоянов в руските символисти. Тук той възразява на наши латоратори, които смятат, че Людмил Стоянов се е развивал под изключителното влияние на Брюсов и че към Блок не е проявявал особено влечение. Подробен анализ прави Злиднев на увлеченията на Л. Стоянов в Достоевски. То наистина е много характерно за Л. Стоянов след приключването на Първата световна война, но тогава цяла интелектуална буржоазна Европа се обърна към Достоевски. Разбира се, Достоевски с нищо не ѝ помогна, освен може би с това, че засили съзнанието ѝ за нейната базпомощност. Людмил Стоянов надникна дълбоко в тревожната мисъл и в необикновения образен свят на Достоевски. Освобождението му от някои властни внушения на великия руски писател настъпи заедно с освобождаването му изобщо от идеализма и мистицизма. В светлината на философията на Ленин той видя трагическото безсилие, вътрешните противоречия на Достоевски. И този важен дял от духовната биография на нашия поет Витали Злиднев е видял и обяснил убедително. По-нататък той се спира изобщо на увлеченията на Людмил

Стоянов в руската класическа литература, но онова, което е писал за Пушкин, Лермонтов, Лев Толстой, Горки, Маяковски, Алексей Толстой... на преводите, които е правил, на участието му в борбата за отстояване на идеите на великите руски реалисти.

Живо разнообразие в изложението на Злиднев внася късата, но много показателна „история“ около стихотворението на Людмил Стоянов „Москва“ от 1940 г. (вж. стр. 188—191) — „история“, която ни показва поета-реалист и революционер — в навечерието на Втората световна война съзнателно разработил един от лайтмотивите в поезията на Смирненски, давайки му съвсем съвременно звучение. Писмата, които разменя с някои съветски писатели и културни дейци по онова време и грижите, които полагат те около отпечатването на някои негови творби и запазването на други застрашени от фашистката цензура и полиция у нас, показват братското съучастие на съветските хора към българския писател, когото високо ценят и обичат. Обич и високо уважение към Людмил Стоянов лъха и от писмото на Александър Фадеев от 1956 година. — „Особено ни радва — пише Фадеев — вниманието, което отдавате на нашата съветска култура, на нашите писатели. Не може да не Ви благодарим за това с цялата си душа. Старите и добрите приятели нито аз, нито моите другари, не ще забравим никога. Та нали ние работим заедно с Вас на едно поприще повече от четвърт век... Аз всякога съм се гордеел и се гордея с дружбата си с такъв човек като Вас...“

С това сърдечно писмо Злиднев завършва своя очерк. Един от видните съветски писатели изразява дълбоката почит на съветската литературна общественост към Людмил Стоянов за големите му приноси в областта на литературната дружба между двете братски страни и чрез това, за заслугите му в борбата за разпространение на най-човеколюбивите идеи на нашето време.

Нека се надяваме, че Витали Злиднев по-нататък ще разгледа все така многостранно, задълбочено и дейностно на други наши писатели и културни дейци, делото на които също е живо свързано с руската и съветската култура и литература.

Георги Константинов